

ספר שמות

פרשת שמות

שמות פרק א, א-ז

(א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ: (ב) רְאוּבֵן
שָׁמְעוֹן לֵוִי וַיהוּדָה: (ג) יִשָּׁשְׂכָר זְבוּלֹן וּבִנְיָמִן: (ד) דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאָשֶׁר: (ה) וַיְהִי כָּל נֶפֶשׁ
יִצְחָק יָרֵד יַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם: (ו) וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל אָחָיו וְכָל הַדּוֹר
הַהוּא: (ז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאדָּ מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: פ

רש"י

(א) ואלה שמות בני ישראל - אף על פי שמנאן בחייהן בשמותן, חזר ומנאן במיתתן
להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר
(ישעיהו מ כו) המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא:

(ה) ויוסף היה במצרים - והלא הוא ובניו היו בכלל שבעים, ומה בא ללמדנו, וכי לא
היינו יודעים שהוא היה במצרים, אלא להודיע צדקתו של יוסף, הוא יוסף הרועה
את צאן אביו, הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועומד בצדקו:

(ז) פרו - שלא הפילו נשותיהם ולא מתו כשהם קטנים:

וישרצו - שהיו יולדות ששה בכרס אחד:

שאלות

- ✚ " אף על פי שמנאן בחייהן בשמותן, " איפה כתוב שנה אותם בחייהם. (רמז),
חפש בפרשת ויגש)
- ✚ מדוע חזר בכתוב ומנה (ספר) פעם נוספת את בני ישראל?
- ✚ " וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים, " מה עונה רש"י לשאלתנו זו?
- ✚ מה מבאר רש"י על המילה "פרו?"
- ✚ "וישרצו - שהיו יולדות ששה בכרס אחד: " מצא/י לכך רמז בפסוק.

יום ב

שמות פרק א, ח-יא

(ח) וַיִּקַּם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף : (ט) וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מְמֹנּוּ : (י) הֲבֵה נִתְחַכְמָה לּוֹ פֶן יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ : (יא) וַיִּשְׂימוּ עָלָיו שְׂרֵי מְסִים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסַבְלָתָם וַיִּבְּן עָרֵי מִסְכָּנוֹת לְפָרְעָה אֶת פְּתָם וְאֶת רַעַמְסֵס

רש"י

(ח) ויקם מלך חדש - רב ושמואל חד אמר חדש ממש. וחד אמר, שנתחדשו גזרותיו:

אשרי לא ידע - עשה עצמו כאלו לא ידע:

(י) הבה נתחכמה לו - כל הבה לשון הכנה והזמנה לדבר הוא, כלומר הזמינו עצמכם לכך:

נתחכמה לו - לעם. נתחכמה מה לעשות לו. ורבותינו דרשו נתחכם למושיען של ישראל לדונם במים, שכבר נשבע שלא יביא מבוך לעולם (והם לא הבינו שעל כל העולם אינו מביא, אבל הוא מביא על אומה אחת):

ועלה מן הארץ - על כרחנו. ורבותינו דרשו כאדם שמקלל עצמו ותולה קללתו באחרים, והרי הוא כאלו כתב ועלינו מן הארץ והם יירשוה: (יא) עליו - על העם:

מסים - לשון מס, שרים שגובין מהם המס. ומהו המס, שיבנו ערי מסכנות לפרעה:

למען ענתו בסבלתם - של מצרים:

שאלות

מה הם שני הפירושים שרש"י מביא למשפט: "ויקם מלך חדש"?

האם המלך החדש לא הכיר את יוסף?

*** רש"י בדיבור המתחיל "אשר לא ידע" נוקט כדעה אחת שכתבת בתשובתך הראשונה. מה היא הדעה?

*** מדוע פרעה החליט בשלב מאוחר לומר "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו"? מה המס שבני ישראל חייבים לשלם לפרעה?

בית ספר אהרן הרא"ה
לימוד אבות / אימהות בנים / בנות
כיתות ד-ו
יום ג

שמות פרק א, יא-יד

(יא) וַיִּשְׂימוּ עָלָיו שְׂרֵי מָסִים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְּן עָרֵי מִסְכָּנוֹת לְפָרְעָה אֵת פְּתָם וְאֵת רַעַמְסֵס : (יב) וְכֹאשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : (יג) וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרְדָּ: (יד) וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשֹׁדָה אֵת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בְּהֵם בְּפָרְדָּ :

רש"י

ערי מסכנות - כתרגומו. (בית אוצרי לפרעה) וכן (ישעיהו כב טו) לך בא אל הסוכן הזה, גזבר הממונה על האוצרות:

את פתם ואת רעמסס - שלא היו ראויות מתחלה לכך ועשאו חזקות ובצורות לאוצר:

(יב) וכאשר יענו אתו - בכל מה שהם נותנין לב לענות, כן לב הקדוש ברוך הוא להרבות ולהפריץ:

כן ירבה - כן רבה וכן פרץ. ומדרשו רוח הקודש אומרת כן אתם אומרים פן ירבה, ואני אומר כן ירבה:

ויקצו - קצור בחייהם. ורבותינו דרשו כקוצים היו בעיניהם:

(יג) בפרד - בעבודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו:

שאלות

- מה הם "ערי מסכנות" לפי פירוש תרגום אונקלוס?
- האם פיתום ורעמסס היו ערים חדשות שבני ישראל בנו?
- מי אומר "פן ירבה" ומי אומר "כן ירבה"?
- מה השורש למילה "ויקצו"?
- לפי רש"י בפסוק יג מה זה ביסקויט פריד?

בית ספר אהרן הרא"ה
לימוד אבות / אימהות בניס / בנות
כיתות ד-ו
יום ד

שמות פרק א, יד-כב

(יד) וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה בְּחֶמֶר וּבְלִבְנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשָׂדֶה אֶת כָּל עֲבֹדְתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרָךְ: (טו) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמַיְלֵדֵת הָעֵבְרִית אֲשֶׁר שָׂם הָאֱחָת שְׁפָרָה וְשֵׁם הַשְּׂנִית פּוּעָה: (טז) וַיֹּאמֶר בְּיֶלְדֶכָּן אֶת הָעֵבְרִיּוֹת וּרְאִיתֶן עַל הָאֲבָנִים אִם בֶּן הוּא וְהַמֶּתֶן אֹתוֹ וְאִם בַּת הוּא וְחָיָה: (יז) וַתִּירָאן הַמַּיְלֵדֹת אֶת הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דָּבַר אֱלֹהֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחֲיֶינָן אֶת הַיְלָדִים: (יח) וַיִּקְרָא מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמַיְלֵדֹת וַיֹּאמֶר לָהֶן מִדּוּעַ עֲשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וַתַּחֲיֶינָן אֶת הַיְלָדִים: (יט) וַתֹּאמְרֶינָן הַמַּיְלֵדֹת אֶל פְּרֹעֶה כִּי לֹא כְנָשִׁים הַמִּצְרַיִת הָעֵבְרִית כִּי חַיּוֹת הֵנָּה בְּטָרֶם תָּבוֹא אֲלֵהֶן הַמַּיְלֵדֹת וְיִלְדוּ: (כ) וַיִּיטֹב אֱלֹהִים לְמַיְלֵדֹת וַיִּרְבֶּה הָעָם וַיַּעֲצֻמוּ מְאֹד: (כא) וַיְהִי כִּי יָרְאוּ הַמַּיְלֵדֹת אֶת הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים: (כב) וַיֵּצֵאוּ פְּרֹעֶה לְכָל עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל הַבֶּן הַיְלֹוֹד הִיאֲרָה תִשְׁלִיכֶהוּ וְכָל הַבַּת תַּחֲיֶינָן: ס

רשימת שמות פרשת שמות פרק א

(טו) למילדת - הוא לשון מולידות, אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד, ש כמו שובר ומשבר, דובר ומדבר, כך מוליד ומילד:

שפרה - זו יוכבד על שם שמשפרת את הולד:

פועה - זו מרים שפועה ומדברת והוגה לולד כדרך הנשים המפייסות תינוק הבוכה.
פועה לשון צעקה, כמו (ישעיהו מב יד) כיולדה אפעה:

(טז) בילדכן - כמו בהולידכן:

על האבנים - מושב האשה היולדת, ובמקום אחר קוראו משבר, וכמוהו (ירמיהו יח ג)
עושה מלאכה על האבנים, מושב כלי אומנות יוצר חרס:

אם בן הוא וגוי' - לא היה מקפיד אלא על הזכרים, שאמרו לו אצטגנינו שעתיד להוולד
בן המושיע אותם:

וחיה -ג ותחיה:

(יז) ותחיין את הילדים - מספקות להם מים ומזון. תרגום הראשון וקיימא והשני וקיימתין, לפי שלשון עברית
ללקבות רבות, תיבה זו וכיוצא בה, משמשת לשון פעלו ולשון פעלתן, כגון (שמות ב יט) ותאמרנה איש מצרי, לשון עבר, כמו ויאמרו לזכרים, ותדברנה
בפיהם (ירמיהו מד כה) לשון דברתן, כמו ותדברו לזכרים. וכן (יחזקאל יג יט) ותחללנה אותי אל עמי, לשון עבר חללתן, כמו ותחללו לזכרים:

(יט) כי חיות הנה - בקיאות כמילדות. תרגום מילדות חיתא. ורבותינו דרשו הרי הן
משולות לחיות השדה שאינן צריכות מילדות. והיכן משולות לחיות, גור אריה
(בראשית מט ט), זאב יטרף (שם כז), בכור שורו (דברים לג יז), אילה שלוחה (בראשית
מט כא), ומי שלא נכתב בו הרי הכתוב כללן (בראשית מט כח) ויברך אותם, ועוד כתיב (יחזקאל יט ב) מה אמך לבאי:

(כ - כא) וייטב - הטיב להם. וזה חלוק בתיבה שישודה שתי אותיות ונתן לה וי"ו וי"ד בראשה, כשהיא באה לדבר בלשון ויפעיל
הוא נקוד היו"ד בצירי"י שהוא קמ"ץ קטן, כגון וייטב אלהים למילדות, וירב בבת יהודה (איכה ב ה), הרבה תאניה, וכן ויגל השארית (דברי הימים ב'
לו כ), דנבזראדן הגלה את השארית, ויפן זנב אל זנב (שופטים טו ד), הפנה הזנבות זו לזו, כל אלו לשון הפעיל את אחרים. וכשהוא מדבר בלשון
ויפעיל, הוא נקוד היו"ד בחיריק, כגון (ויקרא י כ) וייטב בעיניו, לשון הוטב, וכן וירב העם (פסוק כ), נתרבה העם, ויגל יהודה (מלכים ב' כה כא) הגלה
יהודה, ויפן כה וכה (ב יב), פנה לכאן ולכאן. ואל תשיבני וילך, וישב, וירד, ויצא, לפי שאינן מגזרתן של אלו, שהרי היו"ד יסוד בהן, ירד, יצא, ישב,
ילך, היו"ד אות שלישית בו:

וייטב אלהים למילדת - מהו הטובה ויעש להם בתים -כ בתני כהונה ולויה ומלכות שקרויין
בתים. ויבן את בית ה' ואת בית המלך (מלכים א' ט א). כהונה ולויה מיוכבד, ומלכות
ממרים, כדאיתא במסכת סוטה (סוטה יא ב):

(כב) לכל עמו - אף עליהם גזר. יום שנולד משה אמרו לו אצטגנינו היום נולד מושיענו,
ואין אנו יודעין אם ממצרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים, לפיכך גזר

בית ספר אהרן הרא"ה
לימוד אבות / אימהות בנים / בנות
כיתות ד-ו

אותו היום אף על המצרים, שנאמר כל הבן הילוד, ולא נאמר הילוד לעברים, והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה:

שאלות

- מי היא שפרה ומי היא פועה?
- מה הפירוש של השמות שלהן.
- מה השם הנרדף ל"אבנים"?
- מדוע רק "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו ולא גם בנות?
- "כי חיות הנה" מה הם ההסברים למילה חיות?

בית ספר אהרן הרא"ה
לימוד אבות / אימהות בנים / בנות
כיתות ד-ו
יום ה

שמות פרק ב, א-ג

(א) וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לִוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לִוִי : (ב) וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב
הוּא וַתִּצְפְּנֶהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים : (ג) וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצִּפְּנִינֹו וַתִּקַּח לוֹ תַּבַּת גָּמָא וַתַּחְמְרָה
בַּחֲמֹר וּבִזְזָת וַתִּשָּׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד וַתִּשָּׂם בְּסוּף עַל שְׁפַת הַיָּאָר :

רש"י שמות פרשת שמות פרק ב

(א) ויקח את בת לוי - פרוש היה ממנה מפני גזירת פרעה (וחזר ולקחה. וזהו וילך, שהלך בעצת בתו שאמרה לו גזרתך קשה משל פרעה, אם פרעה גזר על הזכרים, ואתה ג"כ על הנקבות). והחזירה ועשה בה לקוחין שניים. ואף היא נהפכה להיות נערה. ובת מאה שלושים שנה היתה שנולדה בבואה למצרים בין החומות, ומאתים ועשר שנה נשתהו שם, וכשיצאו היה משה בן שמונים שנה. אם כן כשנתעברה ממנו היתה בת מאה שלושים וקורא אותה בת לוי :

(ב) כי טוב הוא - כשנולד נתמלא הבית כולו אורה :

(ג) ולא יכלה עוד הצפינו - שמנו לה המצריים מיום שהחזירה, והיא ילדתו לששה חדשים ויום אחד, שהיולדת לשבעה יולדת למקוטעין, והם בדקו אחריה לסוף תשעה :

גמא - גמי בלשון משנה ובלעז יוני"ק [גומא]. ודבר רך הוא, ועומד בפני רך ובפני קשה :

בחמר ובזפת - זפת מבחוץ וטיט מבפנים, כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת :
ותשם בסוף - הוא לשון אגם רושי"ל בלעז [סוף], ודומה לו (ישעיה יט ו) קנה וסוף קמלו :

שאלות

- מי הוא בן לוי ומי היא בת לוי?
- בת כמה היתה יוכבד כאשר משה נולד?
- מדוע לא יכלה יוכבד להמשיך להצפין (להחביא) את משה?
- במה מרחה יוכבד את תיבת משה מבפנים ובמה מבחוץ?
- מה הוא "סוף"?